Valtiontalouden tarkastusvirasto
Johtava tuloksellisuustarkastaja Vesa Koivunen
Johtava tuloksellisuustarkastaja Auri Pakarinen

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaostolle

Asiantuntijakuuleminen 28.10.2016

Asia: HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Kuulemisen aihe: Talousarvion Pl 32. Erityisesti; Investointien kokonaisarviointia koskeva tuloksellisuustarkastus

Kuinka valtio voisi edistää yritysten investointeja?

Investoinnit ovat välttämättömiä yrityksen kasvulle. Suomessa yritysten investoinnit romahtivat vuoden 2008 finanssikriisin myötä, eivätkä ne ole palanneet finanssikriisiä edeltäneelle tasolle. Yritysten investointien kehitys on ollut Suomessa heikkoa vertailumaihin nähden.

Globalisoituneessa taloudessa maat kilpailevat keskenään yritysten investoinneista. Jotta maa voi pärjätä kilpailussa, liiketoimintaympäristön kaikkien osa-alueiden on oltava korkealla tasolla.

Suomi sijoittuu hyvin kansainvälisissä kilpailukykyindekseissä. Tämä ei ole kuitenkaan heijastunut yritysten investointeihin ja talouskasvuun toivotulla tavalla. Jotta tämän ristiriidan syitä voitaisiin ymmärtää paremmin, on yritysten investointien tarkastusteemassa käytetty ensisijaisena tiedonhankinnan menetelmänä yritysjohtajien haastatteluita.

Tulosten perusteella valtionhallinnossa tarvitaan seuraavia poikkileikkaavia toimintatapamuutoksia:
- Hallituksen ja viranomaisten päätösten tulee olla nykyistä ennakoitavampia. Toisaalta niiden tulee pystyä tarvittaessa nykyistä nopeampaan reagointiin ja päätöksentekoon.
- Hallinnon tulee omaksua asiakaspalvelunäkökulma; asiakkaan kokemus ratkaisee, eikä hallinnon hyväkään suoritustaso riitä, jos se ei ole parempi kuin vertailumaissa.
- Suomalaisen elinkeinoelämän kilpailuasema sisämarkkinoilla tulee huomioida direktiivien kansallisessa täytäntöönpanossa.
- Viranomaisilla tulee olla parempi asiantuntemus ja ymmärrys yritysten liiketoimintaympäristöstä ja investointipäätöksiin vaikuttavista tekijöistä.

Lisäksi on kehitettävä erityisesti seuraavia investointiympäristön osatekijöitä:
- Osaaminen: Perinteisemmän koulutuksen rinnalla tarvitaan enemmän täydennyskoulutusta, lyhyttutkintoja, työssä oppimista ja muita kompakteja tapoja kouluttautua. Erityisesti markkinoinnin osaamista tulee vahvistaa. Innovaatiorahoitusta tulee suunnata teknologian ohella myös kuluttajakaupan alalle.
- Lupamenettelyt: Kehittämismahdollisuuksia ovat mm. määräaikojen asettaminen viranomaisten päätöksille, suorien neuvotteluiden lisääminen, viranomaisten välisten valitusten kieltäminen ja lupa-asioiden priorisointi tuomioistuimissa.
- Julkiset hankinnat: Tärkeää on lisätä hallinnon hankintaosaamista, huomioida pk-yritykset kilpailutuksissa nykyistä paremmin ja ymmärtää julkisen ostajan merkitys yrityksen pilottiasiakkaana.

- Suomen tunnettuus investointikohteena: Ministereiden tulisi osallistua nykyistä aktiivisemmin yritysvierailuihin. Ulkomaisten asiantuntijoiden houkuttelun kannalta on tärkeää ilmapiirin avoimuus ja kaupunkikeskusten vetovoima.

Tarkastusteemassa on lisäksi tehty kansainvälinen vertailu investointiympäristön osatekijöistä Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa ja Hollannissa. Tulokset on tiivistetty seuraavaan taulukkoon liikennevaloperiaatteella:

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Hollanti
Osaaminen				
väestön yleinen koulutustaso	🟠	🔴	🟢	🟢
innovatiivisuus	🟢	🟢	🟢	🟢
tutkimuksen korkeatasoisuus	🟢	🟠	🟠	🟢
Työvoima				
työn hinta	🔴	🔴	🔴	🔴
työnantajana toimimisen helppous	🔴	🔴	🟢	🔴
markkinointiosaaminen	🔴	🟠	🟢	🔴
asiakaspalveluosaaminen	🔴	🟢	🔴	🟢
ICT-osaajien saatavuus	🟢	🟠	🔴	🔴
Lainsäädäntö				
politiikan ennustettavuus	🟠	🟠	🟢	🟢
yrityksen perustamisen helppous	🟠	🔴	🟢	🟢
yritysoikeuden yksinkertaisuus	🔴	🟠	🟢	🟠
Rahoitus				
rahoituksen saatavuus	🟢	🟢	🔴	🔴
Verot ja tuet				
yritysverotus	🟢	🟢	🟠	🟠
työn verotus	🔴	🔴	🟠	🟠
arvonlisäverotus	🟠	🟠	🟠	🟠
pääomien verotus	🔴	🔴	🔴	🟢
yritystuet	🔴	🔴	🔴	🟠
verotuet investoinneille	🔴	🔴	🔴	🟠
Infrastruktuuri ja verot				
tiet	🟠	🟠	🔴	🟢
tietoverkot	🟠	🟢	🟢	🟢
lentokentät	🟢	🔴	🔴	🟢
satamat	🟢	🟠	🟢	🟢
energian hinta	🟠	🟢	🟠	🟠
energian saatavuus	🟢	🟠	🟢	🟢
Yhteiskunta				
taloudellinen ja sosiaalinen tasa-arvoisuus	🟢	🟠	🟢	🟠
maan tunnettuus ulkomailla	🔴	🟢	🟠	🟢
houkuttelevuus ulkomaisille asiantuntijoille	🔴	🟠	🔴	🟢
maan kansainvälisyys	🟠	🟠	🟢	🟢
ulkomaisten investointien vapaus	🟢	🟢	🟢	🟢
liiketoimintaympäristö haja-asutusalueilla	🔴	🔴	🟠	🟢

Tarkastusteeman tulokset raportoidaan helmikuussa 2017. Pääkysymykset ovat: Miten valtio voisi edistää yritysten investointeja erityisesti neljällä toimialalla (kaivosteollisuus, lääketeollisuus, ICT- ala ja vähittäiskauppa)? Mitä Suomi voisi oppia muilta mailta hyvän investointiympäristön rakentamisesta ja ulkomaisten investointien houkuttelusta? Menetelmänä ovat yritysjohtajien ja viranomaisten haastattelut sekä kansainvälinen benchmarking investointiympäristöistä.